

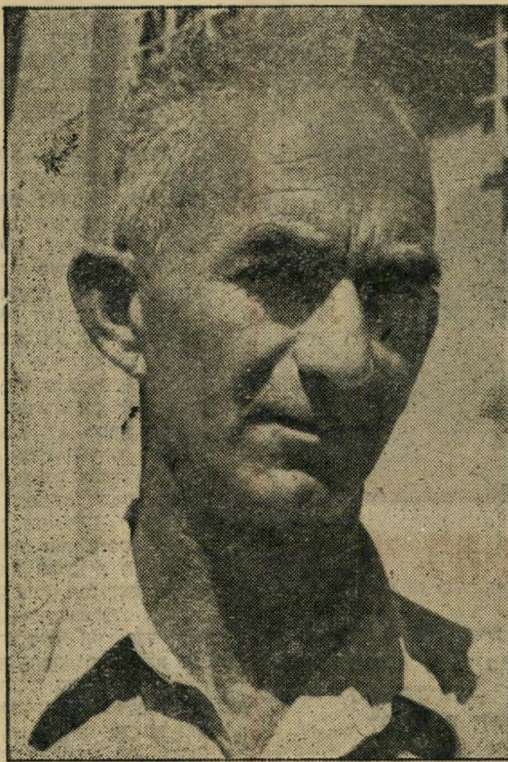
איסר הגדול - סוף

השעירו על עיניו נוראים. מאז הפך גיל אמסטל נכה. כשקרא להעיד על העינויים בבית-המשפט, במסגרת משפט על הוצאת-דיבה נגד העתון חרות, פחד לפתוח את פיו, סירב להראות את צלקותיו, עד שנצטווה לכך על-ידי השופט. העדות שמסר אמסטל לחוספיו בשעת העינויים נשארה גנוזה בתיק, כמו עדויות רבות אחרות של חטופי מנגנון החושך במרוצת השנים. אולם התיק עצמו נלקח על-ידי בארי לודי בן-גוריון. ביגלי עלעל בו והחזירו לבעליו. החקירה נגד אבא חושי שושטשה (העולם הזה 926) אחת הסיבות, לפי חשמועה: חלק מכספי הבנק הערבי השודר נתנם לקופת מפלגת פועלי ארץ-ישראל.

★★★

המחלת האחרונה

במשך כמה חודשים עוד המשיך בארי בפעולותיו. הוא ניהל את הפעולה נגד לחיי אחרי רצח ברנארט. בין העצורים שנשלחו או לבית-הסוהר ביפו היו גם כמה אנשים שלא היה להם שום קשר עם לחיי. לעומת זאת היה להם קשר עם בארי עצמו: הם היו מתחזקי ויריביו בימי פעולתו כקבלן חיפאי, פרקליטהם, עורכי-דין ידועי שם, האשימו את בארי בגלוי בסילוק חשבונות אישיים, במסחה של פעילות פוליטית, העצורים שוחררו. השיי של או היה כוח עצום במדינה החדשה. הוא גם היה כוח עצמאי כמעט לחלוטין. בארי עצמו, אדם קשה עורף, סירב לקבל פקודות מאיש, פעל כמעט לגמרי על דעת עצמו. שום אדם, גם לא דוד בן-גוריון עצמו, לא יכול היה להיות בטוח שהשיי אינו בולש אחריו. לא היה זה מצב בלתי-רגיל בהיסטוריה. דיקטטורים רבים נאלצו מדי פעם לסלק את ראשי מנגנון-החושך שלהם, שהפכו חוקים ועצמאיים מדי. נאפוליאון סירט את פושה, סטאלין הוציא להורג כמה מראשי הג.פ.ס.א, בזה אחר זה. היטלר דן בסוף ימיו את היינריך הימלר למיתה. כרושצ'וב וחבריו הוציאו להורג את בריה.

ראשי-ש"י בארי
הסוד הגדול נקבר

קיים מגע הדוק עם הבריטים, הם השתכנעו (ונשאר) בדיעה זו עד היום) שהיה מרגל, ושמסר לידי הבריטים את מיקום מרכזי-התעשייה של ההגנה בירושלים, בשעת ההפגנות של הלגיון הערבי.

הימים היו ימי ראשית המלחמה, ירושלים היתה במצור, העיר העתיקה נפלה. ברגע שבארי שוכנע כי טוביאנסקי הוא מרגל, היה ההמשך קצר ותמציתי: האיש הועמד בפני "בית-דין" מורכב מעוזריו של בארי, שידון בו במקום למיתה, הוצא מיד להורג על-ידי כיתת-אש של הפלמ"ח בכפר בית-ג'ו, בקיובת משק נחשון הנוכחי.

תוך שעות מעטות נודע הדבר לממשלה הזמנית. איש לא התרגש במיוחד, ופחות מכולם דויד בן-גוריון. ישראל גלילי, או עדיין סגן שר-הבטחון, הציג שאלה, אך הדבר ירד במהרה מסדר היום.

יתכן מאד שפרשת טוביאנסקי לא היתה עולה מעולם שנית כדי להטריח את מנוחת הציבור, לולא שרשרת של נסיבות שלא היה להן שום קשר שהוא עם גורלו הטראגי (הצודק או הבלתי-צודק) של הפקיד הירושלמי.

★★★

עיניו של ז'וז' אמסטל

סמוך לפרשת טוביאנסקי כבשו גדודי ההגנה את חיפה הערבית. שלל עצום נפל לידי הכובשים. אולם לא הכובשים עצמם שמו את ידיהם עליו. דאגו לכך אנשי-ביהה מומחים יותר.

במרכז הפרשה עמד בנק אליאומה אל-ערביה. קבוצה מאורגנת פרצה את הכספת, הוציאה מתוכה סכום של 200 אלף לא"י, השחיה כיום לסכום של קרוב לשיני מיליון ל"י. איסר בארי פתח בחקירה. מטרות הגלויות: להוכיח כי בראש הבוזיים עמד אבא חושי, מזכיר מועצת פועלי חיפה.

איש אינו יכול לדעת בבירור אם פעל בארי מתוך יושר לבדו, מתוך כעס על בוזו של הלוחמים, או אם היה לו גם חשבון אישי עם חושי, עוד מימי פעילותו כקבלן פרטי בחיפה. חושי עצמו שכב או בבית-חולים לילדות, אחרי ששרב את רגלו בלכתו ברחוב. כמה ממקורביו נחטפו על-ידי השיי ונחנקו.

בין החטופים היה אחד גיל אמסטל, בעל-מונית שנמנה על עושי העבודה השחורה של חושי. הוא נחטף בנסיבות הרוממות מאד לחטיפת אלי תבור כעבור עשר שנים. מה שקרה הלאה עטוף סוד. רק דבר אחד ידוע: כשחזר משבוי, חסרו כל השיניים בפיו, גופו היה מכוסה צלקות

הקבלן איסר בירנצווייג היה בישראל. המהנדס הנהיגה-הקומה, שעלה מפולין בשנת 1921, ניסה את מזלו בעסקי-בניה בחיפה, אך נכשל בכל מעשיו. פעמיים נשט את הרגל. בפעם השניה ניסה לברוח מן הארץ, אולם הורד ברגע האחרון על-ידי השלטונות הבריטיים מן האוניה שכבר עמדה להפליג.

לבסוף הבין בירנצווייג שלא נועד להצלחות הנדסיות. הוא נתקבל לעבודה כפקיד בסולל-בונה. החברה עוד היתה או בראשית הדרך שהפכה אותה, ברבות הימים, לטרסט כלכלי עצום ולבסיס השלטון הממשי של מפא"י. עיקר פעילותה היו למען הצבא הבריטי, שהחל מתרכז בארץ לשם זיכוי המרד הערבי של 1936-39 וכהגנה למלחמת-העולם השנייה.

סולל-בונה בנתה מחנות, התעשרה על חשבון האנגלים שלא הקפידו במיוחד בחשבונות חומרי-הבניה. אולם לחלק מפקידיה, שהסתובבו חופשית במחנות, היה גם עיסוק שני: הם אספו ידיעות למען ארגון-ההגנה. הפקיד איסר בירנצווייג, ששינה אחר-כך את שמו לבארי, הצטיין בכך. וכך נפתחה בפני הקבלן הכושל קאריירה חדשה. היא הפכה אותו לאחת הדמויות החשובות ביותר בארץ-ישראל.

★★★

האידיאליסט והאינקוויזיטור

עסקי הריגול של "הישוב מאורגן" היו מחולקים בין כמה מוסדות. חלק אחד פעל בשטח הערבי. הוא פעל באופן פרטיזני, במסגרת המחלקה המדינית של הסוכנות (בהנהלת משה שרתוק-שרת), ריכז בעיקר את האינפורמציה שהובאה אל על-ידי אנשים שקימו קשרים עם שכנים ערביים. חלק שני, בהנהלת ראובן שילוח, עסק בריגול מדיני. אך השיי עצמו פעל בשטח היהודי, ריגל אחרי הבריטים, קיים מתקנות למלחמה בקומוניסטים ובפרושים, דאג לבטחון הפנימי בהגנה.

לא עברו שנים רבות עד שאיסר בארי הפך לראש השיי (שירות-הידיעות) של ההגנה. הוא רצה לשים את ידיו גם על המחלקה הערבית, אולם הסיבות הפעילים של המחלקה המדינית הוחלט שאינו מתמצא בשטח זה. הוא נאלץ להסתפק בשטח היהודי-בריטי.

הפעילות במנגנון-החושך, בכל העמים ובכל התקופות, מגבשת טיפוס מסוים מאד של בן-אדם. בארי היה התגלמות מושלמת של טיפוס זה. מתמריצים, שתקן, מוכנס בעצמה, דמה לסגפן ישועי מתקופת האינקוויזיציה.

העבודה במנגנון-החושך היא תמיד בלתי-נעימה. זוהי עבודה שחורה, המחייבת לרוב שימוש בשיטות נקלות ונפסדות. יכול להצליח ולשגשג בה רק אדם הנטול חוש-הומור ורוחב-אופק. משוגע-לדבר אחד בעל אידיאלים אכזרי וקנאי. הוא חייב להאמין כי עבודתו השחורה היא חיונית, וכי רק יחידים-גולה כמוהו מסוגלים לבצעה. אדם המשרת זמן רב בתפקיד כזה, כשהוא מרכז בידיו את הסודות הכמוסים ביותר של גדולי-הציבור, ומחויק בתיקו את גורלם של בני-אדם, יכול להידבק בנקל ברגשי-גדלות מסוכנים מאד.

לאיסר בארי לא חסרו ידידים, שהעריצוהו על יושרו האישי ומסירותו לתפקידו. הם קראו לו "איסר הגדול", בשל קומתו הגבוהה ואישיותו, כי לא להבחין בינו לבין "איסר הקטן". אולם גדולתו של איסר הגדול החלה מדאיגה בהדרגה אנשים רבים.

אויביו הישנו אותו לא רק לפושה הצרפתי ולראשי הג.פ.ס.א, אלא גם לגולם מפראנ. הגולם נוצר בידי המהר"ל לשם ביצוע עבודות חיוניות, אך הפך במהרה סכנה ליוצרה, כי לא ידע גבול וסיג במעשיו. בארי היה כמוהו. כשקיבל על עצמו לנהל את הסיוון, השתמש באמצעים אכזריים ביותר, עקר את השיניים ומעך את אברי-המין של חטופי האצ"ל.

כי בעיני בארי, המטרה קידשה את כל האמצעים. ואם החליט ללכת בדרך כל שהיא, לא נעצר מעולם באמצע הדרך.

★★★

בית-אש בבית-ג'ו

תכונה זו היתה בעוקריו. אנשיו, שעסקו בריגול אחרי הבריטים, החלו חושדים בפקיד ירושלמי בשם מאיר טוביאנסקי. הם רשמו לפניהם כי טוביאנסקי זה ביזבו כספים מעל לאמצעיו המצומצמים, הסתבך בעסקי קלפים,

• ג'וסף פושה, ראש המשרה והריגול בימי הסרור של המהפכה וקיסרות נאפוליאון, נחשב בצדק לאבי "מדינת המשרה" החדשה ומייסד הסרור הממלכתי של הרודנות המודרנית.

ביגדי הקויש באותה שנה את מיטב מאמציו לחיסול שיטתי ומתוכנן של כל הכוחות העצמאיים ששרדו במדינה. הוא אירגן את פרשת אלטרינה כדי לחסל את שרידי אצ"ל. אחרי רצח ברנארט חיסל את שרידי לחיי. באותו זמן סירק את מטה השלמית, והנחית את מכת-המחה על עמדות הפלמ"חאים במערכת הבחון. לבסוף נתפנה לחסל את המחנת האחרונה: השיי העצמאי של איסר בארי. וכך, לפתע, קמה רוחו של טוביאנסקי לתחייה. אשת ההרוג הרעישה עולמות כדי לטהר את שם בעלה המנוח, למען בנו הצעיר. היא גייסה אישים שונים, גיעה לבסוף לראיון אצל ביגלי עצמו. ראש-הממשלה הבין כי אין רקע טוב יותר לשבירת כוחו של בארי, מאשר פרשה בה נקספו חייו של אדם.

פרשת טוביאנסקי לא נחקרה מעולם. מחרש. ביג'י פשוט הכריז כי טוביאנסקי היה חף מפשע, סיהר את שמו והעלה את דרגתו. בארי לא הואשם בהריגת אדם חף-מפשע (אמר הוא כעבור שנים לכתב העולם הזה: "כי אז הייתי פותח את פי ומזכיר שהיה בוגד"). הוא הואשם בחריגה מסמכויותיו, אישום שהיה בלי ספק צודק.

במשפט, שנערך בקיץ 1949, קימץ בארי את שפתיו ושתק. הוא שתק גם כשהורשע, נידון ליום אחד של מאסר ונגזר על-ידי הנשיא חיים וייצמן, אולם האיש שעזב את אולם בית-המשפט היה הרוס. בעיני הבריות היה רוצח. כל עוזריו ומקורביו סולקו באופן שיטתי ממנגנון-החושך, שנמכר על-ידי ביג'י לידי איש חסר-עצמאות המסור לו אישית, הפך מאז כלי-שרת אישי של ראש-הממשלה, אחד מקמודי-החתך של שלטון ביג'י במדינה.

★★★

חפירות לקבר

בארי עצמו פרש לביתו הקטן בבית-גלים. אשתו, שלא התגברה מעולם על ההלם הנורא של המשפט וההשפלה, לקחה בבריאותה ונפטרה. בארי עבר בבאר-שבע בתפקידים הנדסיים בחברות-הבית של סולל בונה. כמעט איש לא שיער שהגבר הגבוה והכפוף, שמיטע בדיבורים, החזיק פעם בידיו את חייהם של אנשים בלתי-ספורים.

באחד הלילות השבוע שכב איסר הגדול לישון, כרגיל. הוא לא העלתה. בלילה, תוך כדי שינה, תקף אותו שבץ-לב קטלני. האיש שנאשם לפחות בהריגת שני אנשים - מהם אחד, חילל-אצ"ל ידיה סגל, בעיני-התופת - זכה למחת לא-איסורים.

כשהובא לקבורה, נקברו עמו כמה מן הסודות הכמוסים ביותר של ההגנה למלחמת ת"ש, ביניהם סודות פרשות חושי וטוביאנסקי. איש מירושי במנגנון-החושך לא השתתף בהלחית איסר הגדול.

רועים (הערביים) בשדות המושב והמטעים, וגרימת נזקים מתמידים.
היתה זו הפעם הראשונה שפורסמה הר דאה כי אזורי בטחון אינם נקבעים להגנה מפני מסתננים או מחבלים, כי אם לנוחותם הכלכלית של משקים או גופים מעוניינים אחרים.

אזור בטחון, הכולל את מושב מעונה (היהודי) ואדמותיו, נפתח החל מאתמול ל" תנועה חופשית של חושבי הסכיבה (הער' ביים), שעד כה היו צורכים להצטייד ברשיון כניסה מטעם המשל הצבאי.
"ההגבלות לגבי האזור הונהגו לפני כ" שנתיים, עקב התנהגותם המרועה של ה'

ביתר גם בלבו של האורח הבלתי דתי ביותר.
בטחון-מפני מה ?
השבוע, בו זכה בן הרב נסים לצויגוים פוליטי (ראה לעיל), התפרסמה הידיעה הבאה ביומון הארץ: